COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

CDMSI(2023)014
30 листопада 2023 р.

Настанови з відповідального впровадження систем штучного інтелекту в журналістиці

Затверджено Керівним комітетом з питань медіа та інформаційного суспільства (CDMSI) 30 листопада 2023 року

Вступ

Рада Європи прагне досягти більшої єдності своїх членів, і одним із засобів досягнення цієї мети є прийняття спільних стандартів та надання рекомендацій щодо захисту прав людини й основоположних свобод.

Статтею 10 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (ETS № 5, «Конвенція») закріплюється право на свободу вираження поглядів. Положення цієї статті відіграють фундаментальну функцію наріжного каменю в діяльності медіа та правах аудиторії.

Журналістика виконує важливу демократичну та громадську роль інформування громадськості, забезпечення можливості вільного формування та вираження думок та ідей, ретельного вивчення діяльності зацікавлених сторін державного та приватного секторів, а також забезпечення форуму для плюралістичних дебатів.

Передбачений статтею 10 Конвенції захист поширюється на використання комунікаційних технологій, які допомагають журналістам виконувати цю громадську та демократичну роль. Системи штучного інтелекту (ШІ) (див. визначення нижче) можуть ефективно впроваджуватися у всьому ланцюжку доданої вартості в журналістиці, від досліджень і аналізу даних до виробництва й поширення новин і взаємодії з аудиторією.

Рекомендація CM/Rec(2022)4 Комітету міністрів державам-членам щодо промотування створення сприятливого середовища для якісної журналістики в епоху цифрових технологій недвозначно закликає медійні організації використовувати можливості цифрових технологій, у тому числі системи ШІ.

Використання систем ШІ може бути конкурентним фактором на цифровому ринку та сприяти стійкості журналістики на цьому ринку, але важливо також могти отримувати доступ до систем ШІ та використовувати їх з повагою до прав людини та згідно з професійними цінностями, такими як редакційна незалежність. Водночас ШІ як поняття несе політичне та суспільне навантаження і супроводжуватися міфами та поширеними помилками, які можуть бути контрпродуктивними чи навіть шкідливими. Важливо розвінчувати міфи про ШІ як поняття та концепцію загалом, і тут важлива роль відводиться журналістиці.

Стаття 10 Конвенції наділяє медіа та журналістів правами, а також покладає на них службові функції та обов'язки. Сюди входить зобов'язання використовувати системи ШІ у способи, які є сумісними з правами людини та суспільними цінностями, захищати інтереси суспільства, які полягають в отриманні інформації та функціонуванні медіа як форуму для публічного обговорення та критичного громадського спостерігача. Іншими важливими правами у цьому контексті є право на недоторканність приватного життя (стаття 8 Конвенції), захист людської гідності, право на свободу думки (стаття 9 Конвенції) та заборона дискримінації (стаття 14 Конвенції). Здатність здійснювати права людини громадян, а також журналістів і медійних організацій не можна розглядати окремо від впливу інших суб'єктів, таких як технологічні компанії та інформаційні посередники, на медійну екосистему та на створення, розповсюдження й використання інформації.

Держави-члени відіграють важливу роль у захисті прав людини журналістів та аудиторії (як громадян та споживачів), а також у створенні умов для того, щоб журналісти й громадськість могли користуватися своїми правами людини. Оскільки використання ШІ стає дедалі поширенішим, присутнє у суспільстві та впливає на нього загалом, громадянам, громадянському суспільству, представникам суспільних інтересів, митцям, авторам контенту й науковим колам необхідно дозволити та надати можливість критично оцінювати вплив систем ШІ на користувачів і суспільство, висловлювати свої побоювання й необхідно ставитися до них як до законних учасників діалогів про те, де (не) використовувати ШІ, і як розробити стандарти відповідального використання ШІ.

Директивним органам, постачальникам технологій, платформам, фахівцям сфери медіа та іншим відповідним зацікавленим сторонам необхідно надавати практичні рекомендації щодо впровадження та критичної оцінки використання ШІ для посилення демократичної та суспільної ролі медіа та журналістики з метою забезпечення сумісності використання ШІ з Конвенцією, зокрема з положеннями її статей 10, 8 та 14.

Рада Європи готує рамкову конвенцію — правовий документ загального застосування — про розробку, проєктування та застосування систем ШІ, які ґрунтуватимуться на стандартах Ради Європи в галузі прав людини, демократії та верховенства права. Додаткові галузеві рекомендації щодо використання ШІ можуть бути корисні усім зацікавленим сторонам.

Визначення

У Настанові використовується загальне визначення системи штучного інтелекту, представлене у Зведеному робочому проєкті Рамкової конвенції про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права («Рамкова конвенція про ШІ»), яке доповнюється іншими відповідними визначеннями, в тому числі більш конкретними визначеннями, такими як «журналістські системи штучного інтелекту» та «аудиторія штучного інтелекту».[1]

- **«Система штучного інтелекту»:** будь-яка алгоритмічна система або комбінація таких систем, у якій використовуються отримані на основі статистики обчислювальні методи чи інші математичні методи, і яка генерує текст, звук, зображення чи інший контент або допомагає людині приймати рішення чи приймає їх за неї. Це визначення слід тлумачити згідно з відповідними технологічними розробками та будь-яким рішенням Конференції сторін Рамкової конвенції про ШІ.

- **«Журналістська система штучного інтелекту»:** система штучного інтелекту, що безпосередньо пов'язана з діяльністю чи практикою регулярного отримання інформації про сучасні події, які становлять суспільний інтерес і значущість, включно з дослідницькими та слідчими завданнями, які лежать в основі результатів журналістської роботи.[2] Під час використання для журналістських цілей та/чи новинними організаціями така система може включати, серед іншого, великі мовні моделі та генеративний ШІ. Журналістські системи ШІ — це не єдина технологія, а набір різних, часто взаємопов'язаних інструментів для автоматизації конкретних завдань.

- **«Користувач штучного інтелекту»:** будь-яка фізична чи юридична особа, орган державної влади чи інша організація, які використовують систему штучного інтелекту від власного імені.

- **«Постачальник технологій штучного інтелекту»:** будь-яка фізична чи юридична особа, орган державної влади чи інша організація, які проєктують і/чи розробляють систему штучного інтелекту з метою введення її в експлуатацію.

- **«Суб'єкт штучного інтелекту»:** будь-яка фізична або юридична особа, чиї права людини й основоположні свободи чи пов'язані з ними юридичні права, що гарантовані застосовним внутрішнім законодавством або міжнародним правом, зазнають впливу внаслідок застосування системи штучного інтелекту, в тому числі внаслідок прийнятих рішень або суттєвої інформації, отриманої як наслідок застосування такої системи.

- **«Аудиторія штучного інтелекту»:** група фізичних або юридичних осіб, які отримують доступ до новин, інформації та іншого медіаконтенту від користувача штучного інтелекту на основі результатів функціонування системи штучного інтелекту.

У контексті журналістики користувачами штучного інтелекту зазвичай є новинні організації та ті, хто на них працює. Постачальниками технологій ШІ зазвичай є технологічні компанії чи індивідуальні розробники, але якщо новинні організації самі розробляють системи штучного інтелекту, то вони також є постачальниками технологій. У контексті цих настанов також корисно визначити «аудиторію штучного інтелекту» як конкретну підмножину суб'єктів штучного інтелекту, які зазнають впливу результатів роботи журналістських систем штучного інтелекту.

---

[1] Визначення системи штучного інтелекту може змінитися, оскільки Рамкова конвенція про ШІ ще не завершена. Якщо визначення Конвенції зазнає подальших змін після прийняття Настанови, текст буде відповідно скоригований за рішенням CDMSI.

[2] Джерело цього визначення журналістики: Шадсон, Майкл. 2012. *Соціологія новин*. Друге видання. Нью-Йорк: «В. В. Нортон Енд Компані».

Предмет і мета

Журналістські системи ШІ можуть використовуватися для розв'язання найрізноманітніших завдань. Системи штучного інтелекту загалом можуть використовуватися для інших завдань, що виконуються на інших підприємствах і в організаціях (а також можуть легко вбудовуватися в офісне програмне забезпечення, пошукові системи, смартфони й широкий спектр іншого програмного й апаратного забезпечення). Як це вже було визначено вище, журналістські системи штучного інтелекту можуть використовуватися для виробництва новин, наприклад, під час аналізу даних для журналістських розслідувань і перевірки фактів. Вони можуть використовуватися для автоматичного створення тексту, відео та аудіо, а також для виконання рутинних допоміжних завдань, таких як переклад і транскрипція. У поширенні інформації системи ШІ можуть використовуватися для добору контенту під певну аудиторію через персоналізацію та використання алгоритмів рекомендування новин, а також для організації чи адаптації контенту. Журналістські системи ШІ також можуть бути засобом взаємодії з аудиторією, наприклад, за допомогою віртуальних помічників і чатботів або нових моделей ціноутворення.[3]

Деякі журналістські завдання передбачають більше можливостей для їхньої автоматизації, ніж інші. Завдання, що часто повторюються, які можна виконати, дотримуючись чітких інструкцій, часто автоматизуються, а завдання, які є динамічними чи вимагають експертного судження, креативного підходу та вибору, часто передбачають менше можливостей для їхньої автоматизації або ж щонайменше потребують у цьому більше контролю та затвердження з боку людини. У виконанні багатьох із перелічених вище завдань новинні медіа часто залежать від зовнішніх постачальників технологій систем ШІ, даних та обчислювальної інфраструктури.

Здатність впроваджувати інновації та використовувати журналістські системи ШІ відповідно до вимог професійної етики й прав людини може сприяти стійкості журналістики в цифрову епоху. Тому мета цих Настанов полягає в тому, щоб сформулювати принципи для медійних організацій та фахівців у сфері медіа, які впроваджують журналістські системи ШІ. Воно містить також рекомендації для постачальників технологій ШІ та компаній-платформ. І зрештою, воно містить рекомендації для держав і національних регулятивних органів щодо того, як вони можуть створити умови для відповідального впровадження журналістських систем ШІ.

У Настанові описується прийняття рішень про використання журналістських систем ШІ, їхню ідентифікацію та придбання, а також впровадження в організаційну та професійну практику в медійних організаціях. У ньому розглядаються також обов'язки перед аудиторією, а також перед зовнішніми постачальниками технологій, платформами й державами. Настанови не охоплюють проєктування та розробку повністю, оскільки й те, й інше передбачає вузьку спеціалізацію та залежить від конкретного завдання, й існує занадто багато різних завдань, які неможливо змістовно охопити. До того ж для багатьох новинних організацій малого та середнього масштабу недоцільно розробляти й будувати власні журналістські системи ШІ, а це означає, що основною проблемою часто є ефективне придбання і впровадження систем, розроблених іншими компаніями чи спільно з ними. Проте тут розглядаються стисло деякі загальні аспекти проєктування й розробки.

Рішення про впровадження журналістських систем ШІ у відділах новин є стратегічним вибором, який має важливі наслідки для внутрішніх процесів та документообігу. Рішення про впровадження журналістських систем ШІ також може мати більші наслідки для суспільства й журналістської професії, в тому числі для сприйняття журналістики суспільством, для якості та справедливості умов праці в екосистемі медіа загалом (в тому числі для фрилансерів, фотографів та ілюстраторів, модераторів контенту, фахівців, які перевіряють факти тощо) та для форми інфраструктури цифрових комунікацій, а також формування нових зв'язків і залежностей.

У впровадженні журналістських систем ШІ може бути залучено безліч різних зацікавлених сторін, як всередині новинних організацій, так і за їхніми межами, і це може впливати на широкий спектр суб'єктів ШІ. Тож в оцінці використання таких систем мають враховуватися різні погляди й інтереси та процедурні аспекти (наприклад, хто приймає рішення та як), а також предметні аспекти (наприклад, що слід оптимізувати). Створення умов для розробки з відкритим кодом, обмін передовими / неналежними практиками, мультиплікативність, співпраця між галуззю та

[3] Джерело цього переліку та докладніший опис див. в: Сільвія М. Чань-Олмстед. 2019. Огляд впровадження штучного інтелекту в медіаіндустрії. *Міжнародний журнал медіаменеджменту*, 21:3–4, 193–215.

науковими колами, а також простір для експериментів так само є важливими умовами для розробки відповідального журналістського ШІ.

В основі Настанов лежать чинні документи Ради Європи, яким воно має відповідати, і зокрема Рамковій конвенції про розробку, проєктування та застосування систем штучного інтелекту, а також рекомендаціям Комітету міністрів CM/Rec(2022)4 про промотування створення сприятливого середовища для якісної журналістики в епоху цифрових технологій та CM/Rec(2020)1 про вплив алгоритмічних систем на права людини, Декларації Комітету міністрів про маніпулятивні можливості алгоритмічних процесів (13 лютого 2019 р.) та майбутній Рамковій конвенції про ШІ (КШІ).

При підготовці Настанов брався до уваги конкретний досвід та ідеї фахівців сфери медіа, передова практика, ключові виклики, сучасний стан навчальної літератури й експертні знання членів Комітету експертів з питань підвищення стійкості медіа (MSI-RES).

Настанови

1. Рішення медійних організацій та журналістів про впровадження систем ШІ

1.1. Рішення про впровадження журналістських систем ШІ має диктуватися не лише технологічними чи комерційними міркуваннями, а й **місією**, оскільки це допомагатиме досягати цілей і відповідатиме цінностям відповідної новинної організації. Це означає, що цей принцип має лежати в основі загального бачення того, чого сподівається досягти новинна організація, її бізнес-моделі, завдань, з якими вона стикається, демократичної ролі медіа, захисту прав людини й професійної етики, а також ролі технологій у кожному з цих аспектів.

1.2. Рішення про впровадження журналістських систем ШІ є **редакційним рішенням**, оскільки має вирішальне значення для реалізації редакційної місії та професійних цінностей новинної організації, і тому в організації має бути хтось, хто чітко відповідає за впровадження й результати використання журналістського ШІ. Зазвичай, це головний редактор. Редакція також має вивчати та розуміти, які системи штучного інтелекту вже використовуються.

1.3. Рішення про впровадження журналістських систем ШІ у звичайний робочий процес має ґрунтуватися на фактичному завданні чи проблемі, відповіддю на яку є система.

1.4. Проведення **систематичної оцінки ризиків** є важливою передумовою для відповідальної розробки та впровадження журналістських систем ШІ. У новинних організаціях мають виконуватися процедури для розпізнавання та, за можливості, оцінки й пом'якшення ризиків, які виникають внаслідок впровадження журналістських систем ШІ, в тому числі будь-яких ризиків для прав третіх сторін (наприклад, у частині захисту даних, авторських прав і недопущення дискримінації) або ризиків для довкілля, внутрішніх і зовнішніх прав працівників або прав суб'єктів, власників авторських прав і відповідних спільнот. Процедури оцінки ризиків мають включати способи врахування досвіду й перспектив відповідних осіб і спільнот. Слід визнати, що власне придбання систем ШІ може створювати ризики, пов'язані з відсутністю повного контролю даних, методів і процесів.

1.5. Рішення про впровадження журналістських систем ШІ має бути **процесом, заснованим на широкій участі** (наскільки це дозволяється відповідною корпоративною структурою), який залучає та врівноважує різні інтереси й погляди, включно з інтересами журналістів, редакторів, розробників технологій, власників продуктів, маркетингових і юридичних служб, рекламодавців та аудиторії. Рішення про впровадження журналістських систем ШІ не завжди прийматиме окрема (дочірня) новинна організація. Таке рішення може приймати материнська організація, яка володіє нею чи контролює її. Цим підвищується значущість процедур, які роблять ці рішення прозорими й інклюзивними, даючи змогу висловлювати та врівноважувати різні інтереси й погляди.

1.6. Важливою дійовою особою в цьому процесі є **«власник проблеми»**, який повинен мати можливість здійснювати огляд, нести відповідальність та виступати посередником і перекладачем між різними зацікавленими сторонами у процесі прийняття рішень. Власник проблеми повинен відігравати певну роль в основній діяльності з виробництва новин, у майбутній

стратегії, а також у впровадженні власне системи. У невеликих і менш забезпечених ресурсами медійних організаціях власник проблеми може не відігравати окремої ролі.

1.7. Рішення про впровадження конкретних журналістських систем ШІ має базуватися на тому, що можливо автоматизувати з юридичного й технічного погляду. Ці знання необхідно постійно оновлювати, щоб не пропустити зміни в нормативно-правовій базі, технологічних можливостях і практиці новинних організацій. Усі, хто бере участь у процесі прийняття рішень, мають володіти **необхідними навичками, бути обізнаними та інформованими** (в тому числі на рівні настанови), щоб приймати належні й обґрунтовані рішення. Обговорення та діалог між користувачами ШІ та постачальниками технологій ШІ необхідні для формування спільного розуміння етичних стандартів і стандартів у галузі прав людини, а також роботи, прав і обов'язків один одного.

1.8. Рішення про впровадження має базуватися на результатах доказового тестування чи тестуванні прототипу, щоб було зрозуміліше, де це доцільно. Це включає експерименти з новими інструментами та ідеями для виявлення можливостей.

1.9. Рішення про впровадження журналістської системи ШІ слід розглядати не як разове, дискретне рішення, а як частину **циклічного процесу** у тому сенсі, що вони мають ґрунтуватися на регулярному моніторингу ефективності системи штучного інтелекту, її внеску в редакційну місію новинної організації та на динамічній юридично-правовій та етичній базі, на якій вона працює.

2. Визначення та придбання систем ШІ медійними організаціями та професійними користувачами

2.1. Після визначення придатних для автоматизації журналістських завдань необхідно прийняти рішення про **придбання** журналістських систем ШІ. До варіантів такого придбання належать **закупівля** у постачальника технологій ШІ (що може включати підписку або оплату доступу до віддаленої системи) або внутрішня **розробка**. Відповідальне впровадження та використання журналістських систем ШІ починається з відповідальних закупівель. У додатку 1 наведено контрольний перелік відповідних міркувань щодо відповідальних закупівель ШІ та аспектів, які слід враховувати під час укладання договорів про закупівлю та перемовин.

2.2. Для належної роботи багато журналістських систем ШІ потребують навчання за допомогою даних. Тож необхідно ретельно оцінювати **доступність, достовірність** і **якість даних**. Якщо дані стосуються суб'єктів (які, як це визначено вище, включають аудиторію), **дотримання правил конфіденційності та захисту даних** є істотною вимогою, і для відповідальної роботи цих систем повинні застосовуватися **належні заходи протидії упередженню, стереотипам та іншим шкідливим диференціаціям**. Дані для навчання мають забезпечувати повагу до прав інших осіб, у тому числі власників авторських прав, що у процесі розвитку правових систем може передбачати, наприклад, запит згоди та пропонування схем компенсації. У деяких випадках під час оцінки даних новинні організації залежатимуть від постачальників технологій, оскільки вони безпосередньо не беруть участі у процесі навчання і не мають на нього прямого впливу.

2.3. Вибираючи конкретного постачальника технологій ШІ, важливо враховувати, наскільки постачальник технологій доклав зусиль для забезпечення відповідального використання даних, оскільки це впливає на те, чи можна відповідально використовувати журналістську систему ШІ.

3. Впровадження інструментів ШІ в професійну та організаційну практику

3.1. Для підтримання журналістських систем ШІ потрібна як технічна, так і організаційна інфраструктура. Тому організаціям рекомендується створювати та підтримувати цю інфраструктуру через **наймання** нових співробітників або **підвищення кваліфікації** уже наявних. Новинним організаціям слід уникати **просто заміни підготовлених журналістів технічним персоналом**, а впровадження функцій ШІ не повинно відбуватися шляхом розвитку рутинних компетенцій у сфері ШІ в інших співробітників. Також рекомендується ретельно враховувати різноманітність та інклюзивність під час прийняття рішень щодо персоналу, зосереджуючись на представництві меншин, жінок та історично недостатньо представлених груп, оскільки це може впливати на використання ШІ та його результати.

3.2. Журналістські системи ШІ можуть використовуватися для виконання високоавтоматизованих завдань у межах наявних робочих процесів, звільняючи час і ресурси для інших видів діяльності. Проте для виконання навіть цих завдань, і особливо в разі автоматизації та використання генеративного ШІ, потрібен **редакторський нагляд**, щоб уникнути неправильних або упереджених процесів і результатів. Наприклад, добре написаний, правдоподібний на вигляд автоматизований текстовий висновок потрібно буде належно перевірити на наявність оманливих, неповних або фактично невірних тверджень, а їхня ідентифікація вимагає експертних знань і редакційного нагляду. Нагляд має виходити за межі перевірки результатів і поширюватися на процеси, які призвели до цих результатів. Редакційний нагляд особливо важливий у разі виконання завдань, де результати є високочутливими (наприклад, такі, які мають конкретні наслідки для окремих осіб) або дуже значущими (наприклад, ті, які можуть вплинути на суспільство, такі як результати виборів), або де результати створюються за допомогою генеративного ШІ. **Формалізація професійних цінностей у коді в жодному разі не заміняє редакторський нагляд і контроль роботи.**

3.3. Новинним організаціям слід продовжувати проводити **оцінку ризиків**, як це визначено в пункті 1.4.

3.4. Новинні організації мають розкривати інформацію про те, коли та як вони використовують системи штучного інтелекту, як суб'єктам, так і аудиторії. Розкриття інформації застосовується в ситуаціях, коли використання систем ШІ може істотно вплинути на права суб'єкта чи аудиторії або ж на інтерпретацію результатів. У новинній організації також має надаватися інформація про те, які системи були впроваджені, для чого вони призначені, які цінності підтримують, і які заходи вживаються для навчання персоналу та забезпечення належного нагляду. Стандартизовані форми маркування, які використовувалися системами штучного інтелекту в робочому процесі (природною мовою та у формі придатного для машинного зчитування коду), підвищуватимуть корисність маркування для суб'єктів та аудиторії. Підвищення якості метаданих — це ще один спосіб посилити прозорість та відповідальне використання журналістських систем ШІ.

3.5. Робота з журналістськими системами ШІ часто вимагає навичок, які виходять за межі **поточної** підготовки більшості журналістів. Тому новинним організаціям слід проводити **постійне навчання** співробітників (у тому числі керівників та інших відповідних працівників) використанню журналістських систем ШІ за програмами, які об'єднують технологів і журналістів, що підвищують обізнаність про права людини (таких як недоторканність приватного життя і право на захист від дискримінації) та професійну етику. Програми також мають давати працівникам знання та навички, необхідні для роботи в сучасних новинних організаціях, та готувати їх до ймовірних змін у майбутньому. І тут новинним організаціям слід уникати техносолюціонізму, який шкодить їхнім цінностям і місії.

3.6. Для розробки та впровадження журналістських систем ШІ відповідно до місії новинної організації потрібні **місце, час і довгострокові інвестиції**. Деякі новинні організації, такі як добре забезпечені ресурсами суспільні медіа та великі комерційні організації, мають більше для цього можливостей, ніж інші. У деяких випадках можливі варіанти добровільного обміну дослідженнями, методами та передовою практикою. Активні, добре фінансовані **суспільні медіа можуть відігравати важливу новаторську роль** у розробці та впровадженні журналістських систем ШІ та можуть вважати частиною своєї громадської місії підтримку досліджень та інновацій у розробці та впровадженні орієнтованих на цінності технологій, ділячись при цьому своїм досвідом, передовою практикою та технологіями (лише там, де це можливо) з іншими зацікавленими сторонами (включно з іншими новинними організаціями) та сприяючи публічним дебатам щодо ролі ШІ у суспільстві. Це допомагатиме розробити загальні стандарти відповідального впровадження та розробки ШІ, зміцнюючи загальну стійкість медіасектору.

4. Використання інструментів ШІ щодо користувачів та суспільства

4.1. Хоча новинні медіа користуються широким захистом відповідно до статті 10 Конвенції, цей захист пов'язаний з **відповідальністю перед громадянами та громадськістю загалом**. Як права, так і обов'язки відповідно до цього положення поширюються на технології, що також передбачає зобов'язання використовувати цифрові технології (включно з журналістськими

системами ШІ) відповідально та безпечно, тобто відповідно до етики журналістики, професійних кодексів і так, щоб не порушувалися права людини інших осіб.

4.2. Новинні організації та журналісти відіграють важливу роль у розробці та регулярному оновленні стандартів відповідального впровадження та використання журналістського ШІ (у тому числі при використанні сторонніх технологій). Вони повинні мати **прозоре бачення**, яке є чітко сформульованим, наприклад, у кодексах саморегулювання та організаційних кодексах, заявах про місію та внутрішніх керівних принципах, заснованих на діалозі з іншими відповідними зацікавленими сторонами. В ідеалі такі стандарти мають розроблятися з використанням інклюзивного процесу, спрямованого на розуміння того, як ШІ може впливати на різні групи суспільства й різні суспільні інтереси. Ці зобов'язання також є можливістю для новинних медіа відрізнити себе від інших професій і засобом забезпечення підзвітності громадськості під час використання систем штучного інтелекту. Новинні медіа також відіграють важливу роль в інформуванні громадськості про ШІ та його наслідки для користувачів і суспільства.

4.3. **Традиційні журналістські цінності**, такі як справедливість, автономія, точність, різноманітність, неупередженість, правдивість та об'єктивність, **залишаються актуальними** в контексті журналістських систем ШІ, але можуть вимагати переформулювання чи переосмислення з огляду на нові можливості та ризики, що пов'язані з використанням журналістських систем ШІ. Може знадобитися сформулювати та ввести в дію **нові пріоритети**, наприклад, щодо якості та достовірності даних, безпеки й експертного нагляду.

4.4. Впровадження та використання деяких журналістських систем ШІ може змінити взаємодію з аудиторією і має висунути на перший план **орієнтовані на аудиторію цінності**. Ключовими орієнтованими на аудиторію цінностями є прозорість і зрозумілість (знання того, чи використовуються взагалі, та де і як у виробничому ланцюжку використовуються журналістські системи ШІ), точність, конфіденційність і захист даних, доступність, різноманітність, право членів аудиторії формувати думки та приймати незалежні рішення, можливість вибирати між різними системами персоналізації або повністю відмовитися від них, а також право отримувати інформацію про автоматизовані рішення й ставити їх під сумнів, а також можливість висловлювати занепокоєння. У разі автоматизованого виробництва контенту з використанням генеративного ШІ розробка процедур і організаційних запобіжних заходів, які гарантують автентичність і точність, нагляд людини за автоматично згенерованим контентом і повагу до недоторканності приватного життя та конфіденційність взаємодії як з аудиторією, так і з суб'єктом, можуть бути особливо важливими для довіри суспільства до новин.

4.5. Якщо **персоналізуються** рекомендації, контент, моделі розповсюдження чи ціни, суб'єкти повинні мати право на підзвітну персоналізацію. Це означає отримання необхідної інформації та вибору, що дає змогу контролювати власні персональні дані, мати можливість керувати своїми профілями й коригувати їх, отримувати реальний вибір з різних налаштувань персоналізації, у яких враховуються короткострокові та довгострокові інтереси, включно з можливістю не отримувати рекомендації та персоналізовані пропозиції чи ціни, та мати можливість висловлювати занепокоєння та критику, які враховуватимуться у майбутніх реалізаціях. Також користувачі мають регулярно отримувати нагадування про те, що деякі новинні сервіси персоналізовані, як і чому це було зроблено, та як це можна скасувати через зміну налаштувань.

4.6. Важливим елементом відповідального використання журналістських систем ШІ є перенесення редакційних цінностей у розробку алгоритмів. **Орієнтовані на цінності процеси проєктування** можуть бути тривалими, складними та вимагати міждисциплінарних знань. Багато цінностей не є абсолютними, а натомість вимагають компромісів з іншими цінностями та проблемами, або ж їх неможливо легко перевести в код. Це також часто вимагає поєднання різних експертних знань, таких як технологічні, а також юридично-правові, етичні чи журналістські знання. Якщо новинні організації покладаються на журналістські системи ШІ від постачальників технологій, у рішенні про закупівлю мають враховуватися цінності, для яких ці системи оптимізовані, а також оцінка ризиків, про яку йдеться у пункті 1.4, та розкриття інформації з пункту 3.4.

4.7. Впровадження та використання журналістських систем ШІ відповідно до цінностей є складним завданням, і часто **готові відповіді відсутні, оскільки справжня проблема полягає в практичній реалізації**. Тож до сфери редакційної відповідальності новинної

організації входить створення, там, де це можливо, місця, часу та ресурсів для експериментів та відповідального використання журналістського ШІ. Це охоплює надання власнику проблеми необхідних важелів для управління цим процесом.

Цей **процес** включає щонайменше:

- Задокументований загальний організаційний процес виявлення, узгодження та визначення основних цінностей.
- Постійну оцінку роботи журналістських систем ШІ, наявності упередження, яке необхідно усунути, або будь-яких інших неочікуваних ризиків і побічних впливів, які технологія може мати на права людини.
- Місце для міждисциплінарних, різноманітних, міжорганізаційних, міжпрофесійних експериментів і спільного використання передового досвіду в межах здійсненного, особливо для невеликих видань.
- У межах підзвітності громадськості необхідним є чітке інформування та прозорість цього процесу для громадськості, включно з механізмами, які дають представникам громадськості можливість висловитися так, щоб їхні зауваження були почуті та враховані.
- Огляд інструментів, які вже використовуються редакцією, та обмін досвідом і передовою практикою використання цих інструментів.

4.8. Відповідальне впровадження та використання журналістських систем ШІ означає, що не лише редактори та журналісти, а й постачальники технологій, які працюють над журналістським ШІ, роблять це з урахуванням професійних цінностей, прав та інтересів суб'єктів та аудиторії. Тож усі сторони мають володіти достатньою грамотністю в етичних питаннях і питаннях прав людини.

5. Обов'язки зовнішніх постачальників технологій і платформ

5.1. ***Постачальники технологій (включно з платформами, якщо вони беруть участь у розробці систем ШІ для новинних медіа)***

5.1.1. Важливість редакційної автономії та здатності діяти відповідно до професійних цінностей для демократичного функціонування новинних медіа також створює зобов'язання для сторонніх постачальників технологій **поважати ці цінності, редакційну автономію та незалежність медіа** під час роботи з новинними організаціями.

5.1.2. Постачальникам технологій слід визнати, що, хоч автоматизація й може допомогти у розв'язанні деяких завдань у журналістському виробничому ланцюжку, **журналістам може знадобитися, щоб деякі (якщо не більшість) завдань виконували люди**, і може знадобитися експертний нагляд за всім виробничим ланцюжком. До того ж не всі користувачі, швидше за все, мають сильні технічні навички, і деяким знадобиться чітке та зрозуміле пояснення щодо того, як працюють інструменти, та як ними користуватися.

5.1.3. Постачальники технологій також повинні розуміти деякі **унікальні чи підвищені ризики, з якими стикаються новинні медіа** з погляду інтерпретації їхніх результатів, які можуть включати пильний розгляд, високі етичні стандарти, низький рівень терпимості до помилок, юридичні наслідки та високий рівень політичного й економічного тиску.

5.1.4. Постачальники технологій можуть також розглянути можливість, там, де це можливо з комерційного погляду, надання деяких своїх моделей, навчальних даних та інших ресурсів **у розпорядження відділів новин**, які бажають розробляти власні журналістські системи ШІ.

5.1.5. Постачальники технологій мають розуміти, що **новинні організації сильно відрізняються** за розміром, і невеликі організації можуть на практиці не генерувати достатньо даних для оптимальної роботи своїх журналістських систем ШІ. Тому постачальники послуг повинні (у відповідних випадках) прозоро та практично оцінювати, наскільки добре їхні системи функціонуватимуть у різних масштабах і за різних обставин.

5.1.6. Постачальники технологій мають вживати заходів для того, щоб забезпечити **достатній час для попередження** та інформацію про зміну чи адаптацію продукту, а також про зміни в ключовій інфраструктурі та програмному забезпеченні ШІ. Розробники технологій мають усвідомлювати та враховувати той факт, що навіть невеликі зміни іноді можуть мати серйозні наслідки для редакційної автономії новинних організацій, для реалізації ними професійних цінностей та здатності виконувати свою місію.

5.1.7. Оскільки інформаційні організації залежать від постачальників технологій у частині, що стосується можливості відповідально, прозоро та зрозуміло використовувати журналістські системи ШІ, постачальники несуть відповідальність **за надання допомоги та забезпечення співпраці**, наприклад, відповідаючи на запитання чи, за потреби, розкриваючи інформацію про моделі та дані, що використовуються. Постачальники технологій мають бути зобов'язані надавати новинним організаціям достатню інформацію, з якою їм буде легше оцінювати ризики.

5.2. ***Платформи (які розповсюджують новини)***

5.2.1. Оскільки платформи, що розповсюджують новини чи діють як посередники у цій справі, вже давно широко використовують системи ШІ для роботи, наявні рекомендації Комітету міністрів щодо управління медіа та комунікаціями, плюралізму медіа та якісної журналістики так само застосовуються до ролі платформ у створенні умов для відповідального впровадження систем ШІ в журналістику, що включає системи, які використовуються платформами для поширення результатів журналістської роботи.

Сюди входить:

- необхідність **розробки відповідних заходів внутрішнього управління**, щоб забезпечувати загальнодоступність контенту, можливість легко його знайти та визнання його громадськістю як джерела перевіреної інформації (CM/Rec(2022)4);
- введення вимоги, згідно з якою вони **не повинні обмежувати доступ до новин на підставі лише політичних або інших переконань** (CM/Rec(2022)4);
- необхідність **задуматися про їхній соціальний вплив** (Методичні рекомендації щодо визначення пріоритетів контенту, які становлять суспільний інтерес, в інтернеті);
- **недопущення втручання в новинний контент та утримання від переписування редакційних стандартів** (CM/Rec(2022)11), а також необхідність **співпраці з новинними медіа, громадянським суспільством та іншими відповідними зацікавленими сторонами, такими як фахівці з перевіряння фактів,** у протидії неправдивій інформації / дезінформації (CM/Rec(2022)4);
- **розширення прав і можливостей користувачів** через надання як можливості відмовитися від персоналізації новин, так і альтернативних форм персоналізації (CM/Rec(2022)11);
- забезпечення того, щоб алгоритмічна упередженість не порушувала права людини та основоположні свободи (CM/Rec(2022)11);
- **підвищення прозорості, підзвітності, зрозумілості та інклюзивності** систем, що використовуються для персоналізації доставки новинного контенту, з одночасним наданням інформації про їхнє використання, характер, призначення та функціонал (CM/Rec(2022)11).

6. Зобов'язання держав

6.1. Держави несуть позитивне зобов'язання створювати сприятливі умови для реалізації прав людини й плюралізму медіа та захищати їх. Існує потреба в **диверсифікації програм фінансування** для підтримки короткострокових та довгострокових проєктів розробки відповідальних журналістських систем ШІ, а також альтернативних цифрових інструментів та комунікаційної інфраструктури загалом, особливо для невеликих і місцевих медійних організацій. Проте такі програми не повинні ставити під загрозу незалежність журналістики. Можливі ініціативи можуть включати виділення коштів на дослідження та розробки в новинних організаціях, які працюють в інтересах суспільства, у поєднанні з зобов'язанням інвестувати в інновації в цифрових медіа та надавати доступні інструменти й програми з відкритим кодом, створювати спеціальні програми фінансування чи стимулювати й підтримувати співпрацю між академічними колами, технічною спільнотою й новинними організаціями. Держави мають робити ефективні кроки для виконання Рекомендації CM/Rec(2022)4.

6.2. Держави відіграють важливу роль у забезпеченні **вибору та доступу до постачальників технологій**, які поважають журналістські цінності та права людини та сприяють їхній реалізації. Для цього держави повинні створювати сприятливі умови для рішень з відкритим вихідним кодом, доступу до даних для навчання, підходів до відкритих даних та забезпечувати конкуренцію між постачальниками технологій, в тому числі європейськими та спеціалізованими стартапами, поважаючи при цьому права інших осіб.

6.3. Державам слід заохочувати незалежні регулятивні органи чи органи саморегулювання у сфері медіа брати участь у **розробці керівних принципів і стандартів** відповідального використання та розробки журналістського ШІ відповідно до наявних Настанов. Це також має включати роз'яснення правового статусу даних для навчання, стандартів передової практики добросовісного вилучення даних та атрибуції, а також маркування синтетичного контенту, передових практичних стандартів прозорості та контролю з боку людини, а також ситуацій, коли використання (генеративного) ШІ створює ризик несумісності з правами людини й суспільними цінностями. Особливу увагу слід приділяти сприянню втіленню абстрактних стандартів у конкретні заходи, наприклад, через збирання прикладів передової практики чи створення безпечних умов для експериментів. (Само)регулятивні органи також можуть разом з іншими зацікавленими сторонами проводити чи сприяти проведенню довгострокових досліджень впливу журналістських систем ШІ на журналістику та суспільство. (Само)регулятивні органи також можуть сприяти співпраці та обміну передовою практикою між відповідними зацікавленими сторонами, включно з розробниками технологій, платформами, журналістами, науковцями та громадянським суспільством, а також різними соціальними групами та суб'єктами, щоб забезпечити ретельне вивчення нової практики з різних поглядів та оновлення будь-яких керівних принципів з урахуванням цього.

6.4. Державам слід заохочувати незалежні регулятивні органи, органи саморегулювання сфери медіа чи органи, які встановлюють стандарти, **допомагати новинним організаціям розробляти керівні принципи закупівель**, надаючи стандартні положення для відповідальних закупівель журналістських систем ШІ. Це може допомогти невеликим і локальним медійним організаціям та посилити їхні можливості у перемовинах з постачальниками технологій, допомагаючи у такий спосіб встановити загальний стандарт розробки відповідального журналістського ШІ. Результатом діалогу між новинними організаціями та постачальниками журналістського ШІ мають стати керівні принципи відповідального використання ШІ. У додатку 1 дається виклад першої пропозиції, на яку сторони можуть орієнтуватися. Такі стандартні положення можуть включати, серед іншого, пункти, перелічені в контрольному переліку з додатка 1.

6.5. Незалежні та підзвітні регулятори повинні створювати умови для критичного аналізу справедливості комерційних взаємин і договірних угод між новинними організаціями, платформами й постачальниками технологій, приділяючи особливу увагу **усуненню можливого дисбалансу можливостей у перемовинах** у випадку невеликих або локальних новинних організацій.

6.6. (Само)регулятори можуть **підтримувати прозорість та підзвітність**, сприяючи незалежній звітності, що дає змогу громадськості контролювати використання ШІ в журналістиці, а також досліджувати ставлення суспільства та розуміння цих проблем і практики. У деяких випадках, коли регулятори мають чинні повноваження щодо збору інформації з платформ про їхні системи та процеси, цей збір інформації може стати основою для такої звітності, а також сприяти розробці будь-яких загальних вказівок або стандартів.

6.7. Держави повинні спільно з медійними організаціями, журналістами, платформами, спеціалістами з питань комунікацій та відповідними НУО розробляти ініціативи, спрямовані на **підвищення грамотності громадян у сфері даних, медіа та ШІ**, щоб вони краще розуміли використання журналістських систем ШІ новинними організаціями та краще використовували контроль персоналізації, який пропонують новинні організації та платформи. Підвищення грамотності у сфері штучного інтелекту — це безперервний процес, який має реагувати на технологічні розробки й етапи життя людей, щоб вони могли краще розуміти використання журналістських систем ШІ та використовувати контроль персоналізації, який пропонують новинні організації та платформи.

Додаток 1. Контрольний перелік питань щодо закупівель

У наступному контрольному переліку дається виклад декількох основних тем і питань, які можуть стосуватися а) оцінки придатності конкретного постачальника та б) ретельного вивчення добросовісності договору про закупівлю із зовнішнім постачальником. Не всі питання можуть бути однаково актуальні для всіх організацій; контрольний перелік не є вичерпним. Контрольний перелік слід розглядати як динамічний документ і спробу ініціювати дискусію про добросовісність умов договорів про закупівлю рішень ШІ в секторі новинних медіа.

Якісні дані для навчання:

Пояснення: якість даних для навчання впливає на функціонування та якість результату моделі.

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- За допомогою яких даних здійснювалося навчання системи?
- Чи перевіряв постачальник дані для навчання на предмет упереджень, і які кроки були зроблені для розв'язання пов'язаних з упередженням проблем?
- Чи містять дані для навчання контент, який захищається авторським правом і підпадає під дію закону про захист даних?
- Якщо так, то що було зроблено для забезпечення законності даних для навчання?
- Які юридично-правові ризики залишаються?
- Які заходи пропонуються для усунення решти юридично-правових ризиків?
- Чи існує спосіб оцінки чи перегляду даних для навчання?

Якісна модель:

Пояснення: крім якості навчальних даних, функціонування конкретного рішення ШІ залежить від параметрів і ваги моделі, що використовуються для навчання моделі

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Як проходило навчання моделі машинного навчання?
- Для яких значень її було оптимізовано?
- Чи можна легко навчити чи адаптувати модель?
- Чи перевірялася модель на упередження та безпеку?
- Чи існують додаткові кроки, які трансформують результат моделі?
- Чи легко налаштувати модифікатори результату чи фільтри?
- Як тестувалося чи перевірялося програмне забезпечення?
- Які проблеми виникли, як вони були усунені, і які ще залишилися ризики та проблеми?
- Які порівняльні аналітичні дані використовувалися для оцінки функціонування моделі?
- Як постачальник оновлює та підтримує систему згідно з найсучаснішими вимогами?

Володіння даними для навчання:

Пояснення: впровадження рішення ШІ може включати введення контенту або навчання системи роботі з контентом, який належить медійній організації. Такий контент є важливим активом медійної організації.

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Якщо навчання системи проводилося з використанням контенту чи даних медійної організації, чи буде цей контент використовуватися повторно, і якщо так, то з якою метою (вдосконалення технології, розробка конкурентних продуктів тощо)?
- Які гарантії надаються для забезпечення конфіденційності та законності цих даних?
- (Якщо медійна організація вважає, що бажано дозволити повторне використання її контенту): чи пропонується справедлива компенсація (як фінансова винагорода, доступ до технологій і знань, володіння моделлю)?
- (У випадку, коли повторне використання небажане): які гарантії надаються для захисту контенту?
- Чи будуть дані видалені з серверів технологічної компанії, якщо медійна організація вирішить звернутися до іншого постачальника?

- Хто матиме доступ до результатів системи?
- Кому належать результати, і де вони зберігатимуться? Який рівень прозорості журналістської системи ШІ потрібен для оцінки результатів?

Зберігання даних:

Пояснення: місце зберігання даних відповідає застосовній правовій базі, зокрема вимогам закону про захист даних. Відповідно до Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (ETS № 108) та Загального регламенту Європейського Союзу про захист даних європейські країни зазвичай обирають вищий рівень правового захисту, ніж, наприклад, Сполучені Штати.

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Де зберігатимуться (персональні) дані?
- Які гарантії надаються для дотримання вимог законодавства, наприклад, що випливають із закону про захист даних, а також для безпеки даних?

Відповідальність:

Пояснення: важлива роль договорів полягає у визначенні того, хто понесе відповідальність, якщо щось піде не так. У розподілі відповідальності необхідно враховувати здатність ефективно розпізнавати та зменшувати ризики, а не створювати несправедливий або нереальний тягар.

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Хто за що відповідає?
- Які гарантії надаються у випадку, якщо юридична відповідальність може виникати через фактори, які медійна організація не контролює?
- Яка інформація чи взаємна допомога пропонується для виявлення та зниження потенційної відповідальності, наприклад, за порушення авторських прав?
- Чи забезпечує постачальник необхідний рівень прозорості для дотримання користувачем своїх етичних і юридичних зобов'язань перед аудиторією?

Нагляд з боку людини:

Здатність здійснювати нагляд і контроль з боку людини становить важливу етичну, а також юридичну вимогу для відповідального впровадження журналістського ШІ. Різні форми журналістського ШІ можуть вимагати різних рівнів і форм нагляду, а у випадку використання технологій, придбаних з зовнішніх джерел, здатність новинних медійних організацій реалізовувати ефективний контроль з боку людини також може залежати від постачальника технологій.

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Які навички необхідні для здійснення нагляду за системою?
- Які існують можливості для втручання в роботу системи та її коригування?
- Якими є ключові показники ефективності (КПЕ)?
- Як можна оцінити загальний успіх або невдачу впровадження? Які дані необхідні для правильної оцінки системи, та чи є доступ до цих даних?
- Який тип підтримки пропонується?

Відповідальна розробка:

Технології не бувають нейтральними, а прямо чи опосередковано пов'язані з цінностями та КПЕ, які лягли в основу їхньої розробки. Вміння відповідально використовувати журналістський ШІ вимагає розуміння того, що було або не було зроблено для розробки систем ШІ з урахуванням професійних цінностей і прав людини.
Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Які зусилля зробили постачальники технологій для розробки технології відповідно до суспільних цінностей і прав людини?

- Чи була система розроблена спеціально як система журналістського ШІ?
- Чи була вона розроблена для конкретних мов або потреб аудиторії?
- Чи проводилася оцінка ризиків або впливу на права людини?
- Якими є зобов'язання щодо забезпечення екологічної стійкості та захисту прав працівників?
- Які запобіжні заходи передбачено?
- Чи відповідають системи вимогам європейського законодавства та законодавства держави?
- Чи визначають постачальники рекомендації для користувачів та їхні обов'язки?

Вимоги до інфраструктури та обладнання:

Пояснення: різні рішення ШІ матимуть різні потреби з погляду апаратного забезпечення, доступу до хмарної інфраструктури та сумісності

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Чи залежить певне рішення ШІ від конкретних вимог до інфраструктури (наприклад, доступ до хмарних технологій, несумісність з певними платформами)?
- Якщо так, то якими будуть короткострокові та довгострокові додаткові витрати?
- Чи можливо змінити постачальника інфраструктури?
- Які даються гарантії щодо ціноутворення, підтримки та безперервності?

Безперервність:

Пояснення: рішення ШІ можуть швидко старіти чи більше не підтримуватися технічно у процесі розвитку сучасних технологій. Також можливо, що стартапи будуть невдалими, і навіть великі оператори, зазвичай, залишають за собою право припинити надання послуг без попереднього повідомлення.

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Які даються гарантії щодо безперервної підтримки технології?
- Чи надається достатньо прозора та попередня інформація про зміни, або ж постачальник технологій залишає за собою одностороннє право змінювати, модифікувати чи припиняти обслуговування у будь-який час?
- Чи має право медійна організація передавати іншому постачальнику дані про навчання?
- Чи оновлюється нормативна база відповідно до міркувань безпеки, вимог законодавства, сучасного розуміння ризиків та етичних вимог?

Ціноутворення:

Пояснення: прозорість ціноутворення, включно з прозорістю прихованих витрат, необхідна для того, щоб мати можливість порівнювати рішення

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Як розраховується ціна?
- Чи існують додаткові витрати, наприклад, з погляду вимог до інфраструктури?
- Якою є очікувана динаміка зміни ціни, наприклад, чи готовий постачальник запропонувати будь-які вигідні умови оплати, такі як розстрочка платежу, безоплатне технічне обслуговування протягом певного періоду тощо?

Взаємна підтримка:

Пояснення: професійні користувачі відіграють дуже обмежену роль у навчанні та розробці системи, особливо у разі використання складніших рішень ШІ, таких як генеративний ШІ. У поєднанні з відсутністю прозорості, навичок та експертних знань це означає, що медійні організації можуть покластися на співпрацю з боку постачальника у розв'язанні певних питань.

Відповідні запитання, які потрібно поставити:

- Що робить постачальник, щоб допомогти визначити точність створення контенту та виявити дезінформацію?

- Яка допомога пропонується під час розгляду юридично-правових претензій третіх осіб, особливо якщо джерело претензій перебуває поза контролем медійної організації?
- Що робить постачальник для розв'язання проблем, пов'язаних з дезінформацією, дискримінацією, безпекою, протидією зловживанням?
- Які застереження та положення про відшкодування збитків включені до договору?
- Яка надається технічна підтримка і протягом якого часу?
- Які пропонуються додаткові ресурси?

Середовище:

- Які зусилля робилися для зменшення впливу на довкілля (використання чистої енергії, зменшення споживання води, боротьба з викидами CO_2)?

Додаток 2. Огляд чинних керівних вказівок Ради Європи

Відповідні чинні документи й інші тексти:

Конвенції
Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод (ETS № 005) Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (ETS № 108), у новій редакції зі змінами, внесеними Протоколом до неї (CETS № 223, Конвенція 108+)

Інші стандарти
Рекомендація CM/Rec(2016)4 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту журналістики та безпеки журналістів та інших суб'єктів медіа
Рекомендація CM/Rec(2018)1 Комітету міністрів державам-членам щодо плюралізму медіа та прозорості медіавласності
Рекомендація CM/Rec(2018)2 Комітету міністрів державам-членам щодо ролі та обов'язків посередників в інтернеті
Рекомендація CM/Rec(2020)1 Комітету міністрів державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини
Рекомендація CM/Rec(2022)4 Комітету міністрів державам-членам щодо промотування створення сприятливого середовища для якісної журналістики в епоху цифрових технологій
Рекомендація CM/Rec(2022)11 Комітету міністрів державам-членам щодо принципів управління медіа та комунікаціями та Пояснювальна записка до неї
Рекомендація CM/Rec(2022)12 Комітету міністрів державам-членам щодо передвиборної комунікації та висвітлення виборчих кампаній у медіа
Рекомендації CM/Rec(2022)13 Комітету міністрів державам-членам щодо впливу цифрових технологій на свободу вираження поглядів
Декларація Комітету міністрів для держав-членів про маніпулятивні можливості алгоритмічних процесів (прийнята Комітетом міністрів на 1337-му засіданні заступників міністрів 13 лютого 2019 р.)
Декларація Комітету міністрів для держав-членам про фінансову стійкість якісної журналістики в епоху цифрових технологій (прийнята Комітетом міністрів 13 лютого 2019 р. на 1337-му засіданні заступників міністрів)
Декларація Комітету міністрів про ризики для основоположних прав, пов'язані з цифровим відстежуванням та іншими технологіями спостереження (прийнята Комітетом міністрів 11 червня 2013 року)
Методичні рекомендації щодо передової практики створення ефективної правової та процедурної бази для механізмів саморегулювання та спільного регулювання модерування контенту (прийнята Керівним комітетом з питань медіа та інформаційного суспільства (CDMSI) на його 19-му пленарному засіданні 19–21 травня 2021 р.)
Методичні рекомендації щодо визначення пріоритетів контенту, який становить суспільний інтерес, в інтернеті

Дослідження
Н. Гельберґер, С. Дж. Ескенс, М. З. Друнен, М. Б. Бастіан та Дж. І. Меллер (2019). Вплив інструментів на базі ШІ у медіа на свободу вираження поглядів. Штучний інтелект — Інтелектуальна політика: виклики та можливості для медіа та демократії. Довідковий документ, конференція міністрів, Кіпр, 28–29 травня 2020 р., стор. 1–36.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Таблиця питань, пов'язаних зі штучним інтелектом (ШІ) / алгоритмічними системами, та рекомендацій (з наголосом на приватних суб'єктах)

Ключова юридично-правова / етична проблема	**Рекомендації щодо відповідального користування системами ШІ / алгоритмічними системами для розв'язання цієї проблеми**	**Джерело рекомендацій Ради Європи**
Загальна		
Вплив алгоритмічних систем на права людини: зокрема, на свободу вираження поглядів, недоторканність приватного життя, захист даних, права на об'єкти інтелектуальної власності, принцип недопущення дискримінації	▪ Висунення вимоги до приватного сектору поважати міжнародно визнані права людини та основоположні свободи своїх користувачів та третіх сторін, на які впливає їхня діяльність; ▪ Наявність законодавчої та нормативної баз для забезпечення того, щоб (i) алгоритмічні системи проєктувалися / розроблялися / впроваджувалися з дотриманням прав людини (включно з вимогою проводити оцінку впливу на права людини, незалежні експертизи тощо), а (ii) управління медіа та комунікаціями здійснювалося відповідно до прав людини й основоположних свобод і особливо статті 10 ЄКПЛ; ▪ Визначення сфери дії державних послуг, які через їхній вплив на права людини неможливо визначити, погодити чи оптимізувати за допомогою алгоритмічних систем.	CM/Rec(2020)1, частина B: 1.4., 5.1.–5.3., 5.7., частина C: 1.1. CM/Rec(2022)11: 3.2., 6.4.
Загальні ризики, пов'язані з використанням алгоритмів: порушення / обхід чинних законів і норм, незаконний доступ до системи чи втручання в неї, дискримінація та упередження тощо.	▪ Надання громадськості прозорої інформації щодо використання алгоритмів, які можуть чинити значний вплив на права людини, щодо їхньої природи та функціоналу, налаштувань управління та доступності механізмів подання скарг / відшкодування збитків; ▪ Безперервна оцінка походження та якості даних, що вводяться в алгоритмічні системи / отримуються з них, для виявлення упередження чи неналежного використання й усунення чи мінімізації несприятливих наслідків;	CM/Rec(2020)1, частина C: 3.1., 3.3., 4.1., 4.4.,

	▪ Конфігурування алгоритмічних систем у такий спосіб, щоб запобігти незаконному доступу до системи, втручанню в неї та неналежному використанню пристроїв, даних і моделей персоналом розробника / комерційного користувача чи третіми особами відповідно до застосовних стандартів.	
Вплив систем ШІ / алгоритмічних систем на виробництво, курування, добір та пріоритизацію (новинного / медіа) контенту		
Алгоритмічний контроль наявності, можливості пошуку та доступності (медіа) контенту	▪ Висунення вимог до платформ поважати міжнародно визнані права людини, зокрема положення статей 10, 8 та 14 ЄКПЛ, під час проєктування, розробки та постійного розгортання алгоритмічних систем, які використовуються для розповсюдження контенту; підвищення прозорості та зрозумілості таких систем, надання користувачам необхідних інструментів для розуміння основних критеріїв та функціонування алгоритмів, залучених у поширенні медіаконтенту; ▪ Модерування контенту: вимога прозорості правил платформ щодо обмеження незаконного та шкідливого контенту, викладених легко зрозумілою мовою; обмеження мають здійснюватися з використанням найменш обмежувальних технічних засобів та обмежуватися за обсягом і тривалістю лише тими з них, які є суворо необхідними. Оскарження рішень та надання громадськості інформації про кількість і типи скарг, повідомлення про видалення та результати модерування контенту; окрім видалення контенту як крайнього заходу слід віддавати перевагу альтернативним методам, таким як промотування та депромотування, монетизація та демонетизація тощо. Щодо медіаконтенту: висунення вимоги до платформ утримуватися від переписування редакційних стандартів та втручання в такий контент настільки, наскільки він відповідає стандартам прав людини; ▪ Курування / ранжування / рекомендування: висунення вимоги про прозорість, зрозумілість та підзвітність алгоритмічних систем розповсюдження контенту, надання користувачам значущої та зрозумілої інформації про те, які дані опрацьовуються, які критерії застосовуються, та чому обрано певний контент. Такий добір має здійснюватися з повним дотриманням права на захист від дискримінації, і жодне джерело новин або іншого контенту не має зазнавати обмежень виняткова на підставі тих або інших політичних або інших переконань. Механізми спільного регулювання для забезпечення незалежного нагляду за алгоритмічними системами розповсюдження контенту з обов'язками звітувати перед відповідними регуляторами чи іншими призначеними органами;	CM/Rec(2018)2: 2.1.1., 2.3.1.–2.3.6. CM/Rec(2022)11: 12.3., 12.5., 13.3., 13.4., 14.3., 14.4. CM/Rec(2022)13: 1.5., 6.1.–6.10.

	▪ Забезпечення прав окремих осіб на комунікацію: можливість користуватися засобами медіа та платформами без неналежного обмеження свободи вираження поглядів або невиправданого втручання у їхнє право на недоторканність приватного життя; легкий доступ до недорогих і ефективних механізмів подання скарг у разі передбачуваних порушень їхніх прав, а також забезпечення можливостей для управління, заснованого на широкій участі (наприклад, через громадські консультації) засобів медіа та платформ; ▪ Висунення вимоги до платформ надавати доступ до даних дослідницькій спільноті з метою аналізу впливу алгоритмічних систем на поширення медіаконтенту.	
Відсутність різноманітності (медіа) контенту в інтернеті, пріоритизація залученості над точністю та різноманітністю	▪ Прагнення засобів медіа надавати всім групам населення легкий доступ до різноманітних тем, дійових осіб і поглядів, які відповідають різноманітності суспільства; сприяння збалансованій представленості та рівній участі різних соціальних груп в новинах і в медіа загалом і прагнення створювати різноманітні команди в управлінні медіа, відділами новин та у виробничих процесах; ▪ Забезпечення доступності різноманітного медіаконтенту різними мовами, у відповідних форматах, простоти його пошуку та використання (наприклад, за допомогою автоматизованих перекладів), а також створення / промотування ініціатив у сфері підвищення медійної та інформаційної грамотності, які можуть допомогти окремим особам, особливо представникам меншин або мало захищених громад, розвинути навички та впевненість для взаємодії з медіа та участі у публічній сфері; ▪ Зрозумілість характеру контенту (редакційного, комерційного), відмінностей між фактичною інформацією, думками, аналізом, рекламним контентом, (політичною) рекламою тощо, а також між професійним контентом та контентом, створеним користувачами; інформація про процес, який стоїть за конкретними історіями, в тому числі зусилля щодо включення багатьох поглядів, та заохочення аудиторії залишати відгуки; ▪ Співпраця між платформами, медіа, громадянським суспільством та науковими колами для підвищення рівня різноманітності у висвітленні через надання користувачам чіткої інформації про те, як знайти широкий спектр контенту й отримати до нього доступ, пропонуючи як відмову від персоналізації, так і альтернативні форми персоналізації, що сумісні з суспільними інтересами, які	CM/Rec(2018)1: 2.5.–2.7., CM/Rec(2022)4: 2.1.4. CM/Rec(2022)11: 8.8., 13.5., 14.2. Методичні рекомендації щодо пріоритизації контенту, який становить суспільний інтерес, пункти 24 та 25

	гарантують популярність якісної журналістики, а також посилюючи роль суспільних медіа у наданні персоналізованих послуг.	
Інформаційні бульбашки (проблема вибіркового висвітлення)	Емпіричні докази наявності інформаційних бульбашок мізерні за чисельністю чи непереконливі; насправді дослідження показують, що люди, які використовують соціальні мережі для отримання новин, отримують доступ до більш різноманітних джерел. Проте виявляється також, що ця різноманітність може мати поляризаційний вплив на ставлення користувачів, закріплюючи їх у їхніх переконаннях, а не змушуючи їх ставити інформацію під сумнів. Хоча комплексні рішення цього явища виходять за межі управління засобами медіа, існують деякі можливі кроки для протидії цьому процесу, а саме: ▪ програми підвищення МІГ, які розширюють можливості окремих осіб у розумінні того, як створюється та поширюється комунікація в інтернеті (засобами медіа та платформами), і як власність, фінансування та управління впливають на (алгоритмічне) курування контенту; підвищення обізнаності окремих осіб про упередження й неточності; ▪ підвищення рівня знань окремих осіб про збір і використання їхніх персональних даних засобами медіа та платформами, а також про їхні суміжні права; ▪ співпраця між платформами, медіа, громадянським суспільством та науковими колами для підвищення рівня різноманітності у висвітленні через надання користувачам чіткої інформації про те, як знайти широкий спектр контенту й отримати до нього доступ, пропонуючи як відмову від персоналізації, так і альтернативні форми персоналізації, що сумісні з суспільними інтересами, які гарантують популярність якісної журналістики, а також посилюючи роль суспільних медіа у наданні персоналізованих послуг; ▪ незалежні дослідження та рекомендації для директивних органів щодо здатності алгоритмічних інструментів посилювати когнітивний суверенітет окремих осіб або втручатися в нього, зважаючи на наявне розмаїття у суспільстві та досвід користувачів; ▪ оцінка необхідності вдосконалення нормативно-правової бази, що забезпечує нагляд за проєктуванням, розробкою, розгортанням і використанням	CM/Rec(2018)1: 2.5.–2.7. CM/Rec(2022)11: 11.7., 13.5., 15.1. Декларація про маніпулятивні можливості алгоритмічних процесів Звіт про використання інструментів на базі ШІ, стор. 11–13

	алгоритмічних інструментів, для ефективного захисту від недобросовісної практики чи зловживання становищем на ринку.	
Доступ до (надійної) інформації: труднощі у визначенні джерела інформації (також через перевантаження інформацією), а отже, в оцінці її достовірності	▪ Забезпечення прозорості виробництва медіаконтенту (інформація про власників, управління, редакторів, журналістів, редакційну політику, етичний кодекс тощо) та прозоре використання інструментів ШІ під час створення та розповсюдження контенту медійними організаціями; ▪ Чітке прив'язування джерел медіаконтенту й новин на платформах, що дає користувачам змогу легко встановлювати походження історій, виявлених за допомогою пошукових систем і соціальних мереж; ▪ Спільні ініціативи платформ, засобів медіа, громадянського суспільства й інших зацікавлених сторін (наприклад, фахівців з перевірки фактів) у частині розробки критеріїв визначення надійного контенту, який незалежно перевіряється, та прозорого використання таких критеріїв платформами; маркування соціальних ботів та автоматизованих облікових записів на платформах; ▪ Впровадження некомерційних режимів залучення уваги, спрямованих на поліпшення доступу користувачів до різноманітного медіаконтенту в інтернеті; підвищення ролі суспільних медіа в наданні персоналізованих послуг; ▪ Програми та заходи щодо підвищення медійної та інформаційної грамотності (МІГ) спрямовані на те, щоб допомогти користувачам краще розуміти онлайн-інфраструктуру й економіку та те, як технології можуть впливати на вибір медіа, а також щоб підкреслити цінність якісних джерел новин.	CM/Rec(2022)4: 1.4.1., 3.1.2. CM/Rec(2022)11: 9.2.–9.4., 13.5. Методичні рекомендації щодо пріоритизації контенту, який становить суспільний інтерес, пункти 16, 24 та 25.
Упереджений та/чи дискримінаційний вплив алгоритмів, особливо на соціально незахищені групи чи меншини	▪ Використання технологій для забезпечення доступності різноманітного контенту для всіх груп суспільства, особливо для соціально незахищених / мало представлених, через надання такого контенту різними мовами, у відповідних форматах і спрощення його пошуку та використання; ▪ Зобов'язання платформ надавати свої продукти й послуги без дискримінації своїх користувачів або інших відповідних сторін, в тому числі осіб з особливими потребами чи інвалідністю, що може вимагати усунення поточної нерівності; ▪ Безперервна оцінка даних, на основі яких навчаються алгоритмічні системи для виявлення помилок, упередженості та потенційної дискримінації в наборах	CM/Rec(2018)1: 2.6, CM/Rec(2018)2: 2.1.5. CM/Rec(2020)1, частина C: 3.1., 5.1. CM/Rec(2022)4: 2.1.2., 2.2.4. Методичні рекомендації щодо модерування контенту, пункт 29

	даних і моделях та реагування на них; перевірка даних для моніторингу якості даних, що використовуються для навчання алгоритмічних систем; ▪ Прозоре використання інструментів ШІ у створенні та поширенні контенту медійними організаціями; заходи щодо вирівнювання умов між великими та малими організаціями щодо їхнього доступу до інструментів ШІ та їхнього контролю; ▪ Висування вимоги до платформ надавати достатню кількість загальнодоступних даних для забезпечення достатньої та незалежної перевірки, яка дає змогу виявляти будь-які дискримінаційні чи проблемні підходи у прийнятті рішень щодо обмеження контенту.	
Поширення сенсаційного, оманливого та ненадійного медіаконтенту та/чи дезінформації	▪ Модерування контенту платформами для чіткого розмежування алгоритмічних реакцій на незаконний контент і законний, але шкідливий контент; для останнього слід шукати альтернативні заходи обмеження доступу, в яких пріоритет віддається гарантіям, а не обмеженню свободи вираження поглядів; ▪ Вимога прозорості щодо джерел комерційної та політичної реклами / ідентифікації учасників на платформах, також з метою запобігання поширенню (політичної) дезінформації для отримання доходу; ▪ Спільні ініціативи платформ, засобів медіа, громадянського суспільства й інших зацікавлених сторін (наприклад, фахівців з перевірки фактів) у частині розробки критеріїв визначення надійного контенту, який незалежно перевіряється, та прозорого використання таких критеріїв платформами. Маркування соціальних ботів та автоматизованих облікових записів на платформах; ▪ Підвищення медійної та інформаційної грамотності (МІГ) користувачів через програми, розроблені для того, щоб допомогти їм краще зрозуміти, як функціонує онлайн-інфраструктура й економіка, і як технології можуть впливати на їхній вибір під час роботи з цифровими медіа, в тому числі через підвищення їхньої обізнаності про упередження, неточності й неправду; ▪ Відновлення довіри до медіа через поліпшену перевірку фактів і вибір джерел для підвищення точності, особливо під час використання користувацького контенту або анонімних джерел; надання цитат і посилань на джерела, особливо ті, що стоять за твердженнями фактів або деталізованими історіями; розкриття інформації про програмні засоби ШІ та особливо роботизовану	CM/Rec(2022)13: 1.1. CM/Rec(2022)4: 2.1.1.–2.1.3. CM/Rec(2022)11: 12.6., 15.2. CM/Rec(2022)12: Методичні рекомендації щодо модерування контенту, пункт 16

	журналістику у виробництві новин; доповнення прозорості ефективними механізмами саморегулювання, такими як ради з питань преси / медіа чи омбудсмени.	
(Політичний) таргетинг на користувачів: широкомасштабний моніторинг і збір даних, потенційно з метою маніпулювання думками та вибором (електорату)	▪ Маркування рекламних / агітаційних матеріалів на платформах і розкриття інформації про особу учасників кампанії; архіви передвиборної реклами, які мають зберігатися платформами та політичними партіями; ▪ Інформація, що надається платформами, про алгоритми, які вони використовують для ранжування та показу цифрових агітаційних матеріалів, а також про алгоритми, що використовуються в практиці модерування контенту; ▪ Платформи мають надавати своїм користувачам чітку інформацію про те, чому вони отримують політичну рекламу, та можливість відмовитися від політичної реклами в інтернеті; ▪ Етичні кодекси, які мають приймати політичні партії та інші відповідні суб'єкти із зобов'язанням уникати зловживання методами мікротаргетування; ▪ Чітка, прозора й передбачувана політика платформ для забезпечення цілісності сервісів і протидії спотворенню інформації та навмисному поширенню політичної дезінформації; вимога до платформ чітко маркувати ботів та фейкові облікові записи; ▪ Прозоре модерування контенту платформами, що уникає дискримінації за ознакою політичних поглядів і зменшує обмеження за допомогою найменш обмежувальних відповідно до обсягу та тривалості технічних засобів; ▪ Інтернет-провайдери мають ставитися до онлайн-контенту й потоків даних, що стосуються питань виборів, на рівній та позбавленій дискримінації основі відповідно до принципу нейтральності мережі; ▪ Справедливе, збалансоване та неупереджене висвітлення виборів засобами медіа з належними гарантіями запобігання втручанню в редакційну незалежність медіа та забезпечення зіставлюваних рівнів інформації у всьому політичному спектрі, із захистом виборців від недобросовісної практики та маніпуляції.	CM/Rec(2018)1: 1.4. CM/Rec(2022)12: 2.1.–2.3., 4.1.–4.9., 5.1.–5.5., 6.1.–6.6. Декларація про маніпулятивні можливості алгоритмів
Вплив систем ШІ / алгоритмічних систем на конфіденційність і захист даних користувачів		

Проблеми конфіденційності: масштабний збір та опрацювання персональних даних користувачів та відсутність прозорості й підзвітності	▪ Збір та опрацювання даних відповідно до міжнародних стандартів захисту персональних даних (Конвенція 108 та Конвенція 108+); ▪ Дотримання вимог, що стосуються принципів пропорційності та мінімізації даних, законності опрацювання та конфіденційності за принципом проєктування (інтеграція в алгоритмічні системи на етапі проєктування архітектури та системи); ▪ Врахування інтересів користувачів через інформування їх про те, як використовуються їхні дані, забезпечення їм можливості зробити осмислений вибір під час надання та відкликання згоди на будь-яке використання даних, в тому числі в межах алгоритмічних наборів даних, і надання їм можливості висувати заперечення проти опрацювання їхніх даних і відмовлятися від персоналізації; ▪ Розкриття інформації про використання даних для журналістських цілей.	Конвенція 108+: стаття 10(2) та (3) CM/Rec(2020)1, частина C: 2.2. CM/Rec(2022)11: 9.4., 11.7. CM/Rec(2022)4: 2.3.1., 2.3.2.
Масове стеження, відстежування та переслідування журналістів, а також розкриття журналістських джерел	Дотримання стандартів у галузі прав людини, особливо тих, які гарантовані статтею 8 ЄКПЛ, в інтерпретації прецедентної практики Європейського суду з прав людини; належні та ефективні заходи запобігання зловживанням, включно з незалежним наглядом.	CM/Rec(2016)4, пункт 38 Декларація про цифрове відстежування та інші технології спостереження
Економічний вплив поширення на базі ШІ / алгоритмічного поширення новинного / медіаконтенту		
Платформи, які руйнують традиційні бізнес-моделі медіа: ▪ масштабний збір та опрацювання даних підприємств і кінцевих користувачів платформами, зумовлений комерційними міркуваннями та такий, що має результатом успішну монетизацію медіаконтенту; ▪ платформи поширюють медіаконтент разом з	▪ Наявність механізмів управління медіа для забезпечення справедливого ставлення до постачальників контенту та протидії антиконкурентній поведінці платформ, яка може негативно позначитися на плюралізмі медіа, зокрема: ▪ Зобов'язання платформ щодо обміну даними: висування вимоги надавати медійним організаціям доступ до відповідних даних аудиторії щодо використання їхнього вмісту, що дає їм змогу оптимізувати взаємодію з користувачами та краще монетизувати свої продукти; ▪ Підвищена прозорість рекламних систем і практики платформ, співпраця між платформами, зацікавленими сторонами в медіа і рекламодавцями, а також заходи запобігання переспрямуванню доходів від реклами з джерел дезінформації та однозначно неправдивого контенту;	CM/Rec(2022)4: 1.4.1.–1.4.5., 2.1.1.–2.1.3., 2.2.4, 2.4.2., 2.4.3. CM/Rec(2018)1: 3.1, 3.3. Декларація про фінансову стійкість якісної журналістики в епоху цифрових технологій

іншими типами контенту, які не підпадають під дію тієї самої нормативної / етичної бази, що пов'язано зі зниженням довіри до новин (медіа); ▪ медіа можуть хотіти отримати перевагу, переходячи до бізнес-моделі низької якості (клікбейтів).	▪ Умови / механізми справедливого розподілу доходів, які одержуються від широкомасштабного поширення та монетизації медіаконтенту на платформах, внесок платформ у збереження якісної журналістики; ▪ Відновлення довіри до медіа через поліпшену перевірку фактів на точність, підвищення прозорості прав власності та редакційних процесів, зрозумілості характеру медіаконтенту та цитування джерел новин, документування зусиль щодо включення безлічі поглядів, практики співпраці між (місцевими) редакціями, заохочення до зворотного зв'язку з аудиторією, ефективні механізми саморегулювання тощо; ▪ Впровадження нових технологій та розвиток цифрових бізнес-навичок, розробка інноваційних спільних журналістських проєктів, у тому числі із залученням журналістів-фрилансерів.	
Інше		
Інші негативні наслідки алгоритмічних систем для свободи вираження поглядів	Доступність відповідних даних та наборів метаданих для незалежних дослідників, для медіа та організацій громадянського суспільства з метою аналізу впливу алгоритмічних систем на здійснення прав людини, зокрема права на свободу вираження поглядів.	CM/Rec(2020)1, частина B: 6.1.–6.4., частина C: 6.1.–6.2. CM/Rec(2022)13: 6.1.–6.10.

[I] Чинні нормативні документи Ради Європи про медіа, комунікації та цифровий розвиток стосуються переважно алгоритмічних систем. Поняття штучного інтелекту (ШІ) було введене нещодавно у відповідь на розвиток технологій, які дедалі частіше використовуються в галузі медіа та комунікацій і впливають на здійснення багатьох прав людини, включно з правом на свободу вираження поглядів.